

ՅԵՅՏԵՐԸ ԼՐԱԳԻՐ

ՄԵՃԻՏԵՐՈՒԹԵԱՆԵ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ըմեն տարի ստորութի է որ մեծագոր Տէրութե նախարարները Սուլթան Նահմէտին միջոցով և զաւարճարանը կերթան՝ դիտութի և արարիւթանութի սորվող աշակերտները քննելու համար:

Եւ տարի ալ նոյն քննութիւն սովորական կերպիւ կատարելուն՝ ծանուցական գրով մը խնդիր մատուց յիշեալ վարժարանին տեսուչ Էսաթ Էֆէնտին, որուն խնդիրը կատարվելուն վեհապառ ինքնակալը հրաման քուս:

Աստի անցեալ օրը՝ բարձրագոյն փոխարքայն և Էլէյիսիւրա՝ Էֆէնտին և այլ երեւել նախարարները ու օրինակէտները (կալամները) վարժարանը գնացին, որոնց ներկայութեանը կարգ կարգ աշակերտները բերվելով հորցաքննութի եղաւ, և տմեն մէկն ալ հարցրոթ խնդիրներուն՝ յարմար պատասխաններ տալով՝ իրենց յաւաքագիտութիւնը յայտնեցին:

Երա տեսաւորութի ինքնակալին կողմանէ պարզ և բաշխվելոյն թէ գաստատուելուն և թէ աշուի բաներուն ամեն մէկին իրենց ստորձանաղը համեմատ և Երին յ Էհապառութե կենացը համար սովորական կերպիւ բարեմաղթութիւն ըլլալէն յետոյ՝ ամենքն ալ վերադարձան:

Աւմեփայլ Բեաթիւ վաշուն ու իզգէթ վաշուն օրոնց անցեալները արքունական հրամանաւ Գամալեփ ու Էանեպի կուտարութիւնը յոնձնը ված էին, ի նշան շնորհակալութե վեհապառ Նաքային ներկայացան, և իրենց որաշանտարութե նշաններն ալ տրին:

Երբեքի գանձատանը մուհուէպէ ճի Էֆէնտինները և քանի մը երեւել գործակալները որոնք երկրորդ աստիճանին երկրորդ կարգէն էին, իրենց յանձնը ված որաշանտարութե հաւատարմաբար վա-

րելուն համար, ոգոտարիտ ինքնակալը՝ երկրորդ աստիճանին առաջին որոշեալ կարգը անցնելով ու նշանները շնորհելով պատուեց զոնոնք, որոնց անունքն ևն պայտիկ:

Իսաէլի վարխաթի գիւտին մուհուէպէ ճի Սաթը պէյ:

Եւսաթըլլի վարխաթի թիւանին մուհուէպէ ճի Նաթիլ Եֆէնտին:

Եւսաթըլլի մասարիֆաթի գիւտին մուհուէպէ ճի Խայրի Էֆէնտին:

Մերիկի մուհուէպէ ճի Հասան Էֆէնտին:

Իսհամի մուհուէպէ ճի Իզգէթ Էֆէնտին:

Ներիւէլի մուհուէպէ ճի Խալիս Էֆէնտին:

Սալիքեանի մուհուէպէ ճի Րիֆաթ Էֆէնտին:

Սալիքի մէքթուպէ ճի Հիսէյին Էֆէնտին:

Սալիքի գրագիր Նալիֆ պէյ:

Հրովարտակաց վերակայու Րաշիտ պէյ:

Ըմանալէս արքայական հրամանաւ կիզափի և հարեմէյի գանձատանները գործակալութիւն ընալ հետեւալ անձանց ալ աստիճանները բարձրացան ու նշաններ շնորհվեցան:

Իզգափի մուհուէպէ ճի Սաիլ Էֆէնտին՝ երկրորդ աստիճանին առաջին որոշեալ կարգը անցաւ:

Խալիֆալլի Էֆէնտին գրագիր Իզգէ Էֆէնտին՝ երկրորդ աստիճանին երկրորդ կարգը անցաւ:

Օլմէլի գիւտաւ պաշտօնեայ Իզգէ Էֆէնտին ալ նմանապէս նոյն կարգը անցաւ:

Միւհաթաթ վեհմէթի ընտիր պաշտօնեայ Իզգէ Էֆէնտին՝ երկրորդ աստիճան արվեցաւ:

Իսգիսմէլի Եիւմի Էֆէնտին՝ նոյն աստիճանը:

Մերիկի գիւտաւ պաշտօնեայ Էրիւ պէյին՝ նոյն աստիճանը:

Հրովարտակաց վերակայու Րիֆաթ Էֆէնտին՝ նոյն աստիճանը:

Կեթիկէլլու գրագիր Սաիլ Էֆէնտին՝ նոյն աստիճանը:

Սահիլիլլու գրագիր Էրիւ Էֆէնտին՝ նոյն աստիճանը:

Խալիֆալլի Էֆէնտին գիւտին առաջին Սրբադրիւ Սաճիա Էֆէնտին՝ նոյն աստիճանը:

Իզգափի մուհուէպէ ճի գիւտին առաջին սրբադրիւ Էրիւ Էֆէնտին՝ նոյն աստիճանը:

Սալիքի գիւտին մուհուէպէ ճի Նահմէտ շաքիր Էֆէնտին, մէքթուպէ ճի Հալիթ պէյը և բարձրագոյն մեծ ճովապետին քէհեան Էսաթ միւխիս Էֆէնտին, որոնք երկրորդ աստիճանին երկրորդ կարգէն էին, հրամանաւ ինքնակալին երկրորդ աստիճանին առաջին որոշեալ կարգը անցնելով նշաններն ալ տրին:

Բարձրագոյն մեծ ճովապետ փաշային գանձատանը հաճիլ Էմէր Էֆէնտին՝ երկրորդ աստիճանի յատուկ նշան մը ընկալաւ, որուն կրած չորրորդ աստիճանի նշանը՝ նոյն փաշային տարեէին աշխատաւորներէն Րիֆաթ Էֆէնտին արվեցաւ՝ խօճէկեանութե աստիճան ալ շնորհվելով:

ՊԵՇՏՈՆ ՕՐԻՆԱԿԱՆՆՑ

Եւսթան Բուսէլի գաղէպէրին յարգապատիւ Ապաիւ Տալիմ Էֆէնտին առժամանակեայ պաշտօնը՝ որ ներկայ տարւոյն ճեմապիլ Էֆէնտին վերջ պիտի ընտար, նոյն պաշտօնին վրայ երեք ամիս ալ վերադիր եղաւ արքունական հրովարտակաւ, որ ոյթժ մինչև շապահ տմնոյն վերջը պիտի սուէ:

Եւսաթըլլի վաշեփ ըսվոթ աստիճանը ունեցող յարգապատիւ Թեֆիկ պէյ Էֆէնտին՝ Եւսաթըլլի գաղէպէրութե թրվեցաւ արքունի հրովարտակաւ, որ ներկայ տարւոյն ըսվիլ տալու տմնոյն սկիզբէն սկսեց վարել:

Նոյն օրը յիշեալ Ռեֆիկ պէյ Էֆէնտին՝ Իսկիլտարի գաստաւորին ալ արվեցաւ իւրեւ օրվալիս:

ԲՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սոցիալական մշտական հանձնաժողովը կոչում է օգտագործել թաղերական արտաբաղի հաճիճի Մեհմեդ ա-նունով մեկին քննելու աղախանի մը կը պատահէ որ նոյն հաճիճի Մեհմեդը իր տանը մէջ հորի պէս տեղ մը փորելով մէջը քիչ մը եղծա ու քիւփ մը ստակ դրեր է, և տանը շրջակայ տեղերէն ար-սա ու քանի մը տուն ալ ծախու առնե-լով և հայադգի կնիքներ մեկէն խել մը տակ թանկելով հոն պահեր է:

Բայ լուրը գաղտնի գործոց քննու-թնն համար ընտրված գործակալները խնամալով մայրաքաղաքիս կառավարու-թեան օտեսներ (ղապթիքէն) կը ծանու-ցանեն, ու քաղ հաճիճի Մեհմեդին քի-նին բերել տալով և սողահով ընելով հարցումները կընեն ու կնիքներն որ հա-ճիճի Մեհմեդը իւր կնիքը արձակելը եմ (պաշտօնը բեր էմ) կըսէ եղբ, բայց տանը մէջ պահելով է. ասոր վրայ քանի մը գաղթիչներ իրենցի գաղտնի կը խրկեն այն տունը, որ յիշուի կնիք հոն պահված ըլլալով փորելի կուզէ, աս-կայն չը կրնալով փախչիլ ձեռք կանցնի:

Համար մէջ բնութեամբ երկու խաթ-մեկը մէկու վրայ շինված էրկու քեօ-միւրճը կը գտնան, մէջն քեօմիւրճերը մէկ գի տնէլով կը նային որ տակը չուխայի մը կտրուի ծածկը վաճ է և ա-նոր տակ ալ խախտա մը կայ, կը բա-նան և տակը փոս մը կը գտնեն բոլոր-տէրը փայտաշէն և անոր մէջն ալ խա-փախ մը, ասոր ներքին ալ տախտակնե-րով ծածկը վաճ. գաղթիչի մը կնիքնայ մէջը և կը նային որ մարդ մը նստելու չափ երկու հատ մուծ փոս տեղ մը նէ տախտակաշէն, և ասոնց մէկին մէջ կայ երկուրէն մը ծուր, քիւփի մը կտոր և եր-կու հատ պարիկ բարձեր:

Բայ ան զեկու թիւր աւելիւնէն ետ-քը հաճիճի Մեհմեդին քննին և արձակ-եալ կնիքը քանի մը ու 10—12 տարե-կան փոքր տղայի՝ գաղթիչի տախտակ-ները պարզելով, մէկին մէկին խօսե-ցնել կուտան և գաղտնի ալ կը քննեն, որ նոյն հաճիճի Մեհմեդը Պէշեքթաշ բնակող Սրբուհի անունով կնիքէ մը շատ տակ աւել ու փախել է. նոյն կնիքն ալ բերել կուտան, և սա տեղե-կութիւնները կառնեն:

Հաճիճի Մեհմեդը խորհրդարանի ա-նունով պատահաբար ունենալով նոյն կնիքը ծանօթ է եղբոր այս սպասաւորը որ մը կնիքը տունը կը բերայ, և անոր չա-փահատ արժեքը հարուստ մէկու մը հետ պատկել տալու վրայը խոր կը բանայ և կըսէ ՚Իմ տղաս հաճիճի Մեհմեդը կախարդական բաներու քաջ հմուտ է:

Ինչ որ ուզէ նէ՝ կրնայ ընել, և այս աղ-ջիկն ալ մեծատունի մը օրակել աւել-անոր ձեռքէն կուզայ, և աւելը իս-թիլովն աղախելու համար 100 քէսէ ստակ պատրաստի ու անոր տուր և այս գործի ալ անոր յանձնէ. այս երկու բանն ալ գիւրու թիւ մը կը կոտորէ:

Կանկ խօսքերով կնիք հաւտարնե-լէն յետոյ՝ հաճիճի Մեհմեդին տունը կը տանի ու հետը տեսութիւն ընել կու-տայ, անոր հետ ալ այս խօսքերը ընե-լէն ետքը՝ կնիք կըսէ ՚100 քէսէ ըս-տակը Օրթադէզ բնակող Յովհաննէս անուն վաճառականի մը փոխ առնելու միտք ունիմ, բայց չը գիտեմ թէ կու-տայի մի՞:

Ինչ օտեսը հաճիճի Մեհմեդը կը պա-տահանէ ՚Ինչոր համար ես քիչ մը կախարդական բաներ կը կարգաւմ, ՚ի հարկէ կուտայ քիչի այս տակը, և աղջիկդ ալ հարուստի մը պատկել տալը խնամէ գիտցիր:

Կնիք անկէ կելլէ, նոյն վաճառակա-նին կը բերայ, ինչ և եղի՝ աւելին ան-գամին 30 և երկուրդ անգամին 11 քէ-սէ տակ փոխ կառնէ մուրհակ տալով, որ ընդամենը կընէ 41 քէսէ տակ. ու տակը ամրող կը բերէ յիշեալ հա-ճիճի Մեհմեդին կուտայ:

Սիւնը քիչ մը տան կանցնի, կնիք կը նայի որ խոստովանէր չը կատարեցաւ, կը կնիք հաճիճի Մեհմեդին տունը կը բերայ և բանը ի՞նչպէս պիտի լըննայ տէյն կը հարցնէ: Բայ ալ կըսէ ՚Ինչու-տամ ունիմ ես, տակ թ ընելու կանչ-լու եմ, և ասոր համար 10 հատ նստա-տակ պէտք է, 10 հատ բաղ (էօրտէկ), 30 հատ ճնճուկ, բուսական լըլըլու չափ խեցգետին (թէքէ) և 9 հոգայ մեղրանմ:

Խեղճ կնիք 480 դրշ խորճելով ա-սոր ալ կառնէ կը տանի, կախարդական բաները ժամանակին կորուստը համար ժամանցոյ մըն ալ կուտայ անոր: Սի-նը քանի մը ար անցնելէն ետքը կը կնիք կը բերայ տունը և կըսէ ՚Եթէ օլը տակը այս օրերը չըլլայ նէ՝ գալ տարժան մալ հարկ կըլլայ, որովհետեւ մեծ պահքը կուգայ կալ:

Հաճիճի մէհմեդն ալ այն օրը կնիք տեղի ընելու համար բերած ժամանցո-յը ետ կուտայ, և տակն ալ երկուշաբ-թի օրը եկուր, աւել կըսէ. բայց կնիք վախճալուն այն օրը ջերմար տակը տանելու, քանի մը օրէն ետքը իւր եր-կու արջը հետ կը բերայ և հաճիճի Մեհ-մեդին կնիք տեսնալով կը հարցնէ թէ ուր է այն մարդը, տակը առնելու ե-կեր եմ կըսէ. այն ալ պատահաւ կու-տայ թէ զնիքը արձակած (պաշտօնը ըրած) է հաճիճի Մեհմեդը և ուրիշ երկիր

դաջած է, և ետքն ալ խօսքը փոխելով կըսէ թէ տակը ես վառնել եմ. ասոր վրայ մեղքնին վէճ կը պատահի:

Երջիշեալ սրբուհի կնիք տեսեա-նին այս խօսքերը պատկէն ետքը կա-ղաչէ որ իր օտակը առնել տան: Կոր-ծակալները հաճիճի Մեհմեդին ալ խօսե-ցնել կուտան, անոր ըսածը նոյն կնիքը ըսածին համեմատ կուգայ, և կը խոս-տովնին որ այնքան տակէն 12000 դրշ տրվել արաս մը աւել է և երկու տուն, քանի մը հատ ելմա տակ ու օղ, և միւսով տունները նորոգել է ու քիչ մը կորստիք աւել է և քիչ մըն ալ օրորոք ունի եղբ, անոր տրվել է. մնացած 3500 դրշն օղ հինգ ամսը մէջ իր ուտելիքին խորճել ու քիչ մըն ալ պը-ղնն ծախու աւել է, ասոր խոստովա-նելէն ետքը կաղաչէ որ իր տունը և կորստիքը ծախվի ու այն կնիքը տակը տրվի ամբողջ. նաև կըսէ որ այն փոս տեղերը իւր կնիքը ջնել տրվել է, և շինել տալուն պատճառը իր որդիները և ուրիշ կորստիքը գողերէն պահպանե-լու համար է. և կնիքն ալ արձակելու ա-նոր համար է որ ինքը ուրիշ երկիր գա-լած է անկէ կարծւոյն:

Հաճիճի Մեհմեդին կնիք և փորելի տղան նախ և յաւաջ այս բաները կը ժխտեն, և երբոր բանը երևան կըլլէ նէ՝ ան տեսնը անոր ալ չը կրնալով ու-րանալ կը խոստովանին ճշմարիտը:

Բայ գործակալները յիշեալ թա-ղին իմալը Օսման էֆէնդին ալ կանչե-լով հաճիճի Մեհմեդին կնիք արձակելուն պատճառը կը հարցնեն. այն ալ կըսէ թէ յիշուի տախտակաշէն մը կնիք արձակել է և երկու ամիսէն ՚ի վեր է որ երևանը չը կայ ինքը, և այս բաները լաւ չըլլալուն իմաց տրված չէ:

Բայց գործակալները կը քննեն որ հաճիճի Մեհմեդը այն տեսնելու խնամն տրվել է 100 դրշ, մուխթարին 120 դրշ, չապուրդի Հագգիլին 336 դրշ, այն փոսերը փորող տիւնահատ (լաղմաճի) Մեհմեդին 300 դրշ, որ ընդամենը կընէ 876 դրշ, նոյն թաղին բնակիչնե-րէն իսմաիլ անունով մէկին ալ 200 դրշ փոս տակ տրվել է. անոր ալ խօսեցնել կուտան, որոնք չը կրնալով ուրանալ կը խոստովանին. Հիւսն իսմա-իլէն այն տակը ետ պիտի տանվի և միւսներն ալ աւել տակնին 11 օրէն ետ տալու համար երախտար տրվել են:

Կործակալները հաճիճի Մեհմեդին տանը մէջ եղած եղանակը բերել տա-լով կը նային որ ելմա տակներ ու օղեր կան և 3320 դրշ ալ փորայ կայ, և իրենց չը յարմարեալ քանի մը տեսնի կարաիք կայ որ գողը վաճ կը կարծ-վէ, ուստի ասոր վէճն տեղի թէ երբ

ված տուժանքին մէջ արձանագրելով պահեցին . և այն արձանագրել կրնա՞նք , իմաստը , մոտեցնելով , շատերով հազգին , անհասկացաւ . Մեհակաւ և խմբիւր որոնք բանին տեղեակ ըլլալով , չէին խնայուցած ատուանին , և ըստ օրինի յանցաւոր էին , թէ անոնց և թէ հաճի Մեհակաւին արժանաւոր պատիժ արձեւու համար բարձրագոյն դուռը յատուկ գրով , ծանուցին և խնդրեցին որ այն հաճի Մեհակաւին տուները և կարասիքը ծախելով՝ Սրբուհի կնոյր ստակը վճարին :

Խրքատարին ալ պատժոյ արժանի ըլլալով , արդէն փախտաւան ըլլալուն համար կը բնառվի , և կը յուսամք որ՝ քիչ ատենէն այն ալ ձեռք կանցնի :

Երեսօրէն Օրագրեր՝ հետեւելու Լուրերը հոսանք :

Երեսօրէն արգանքաւորութեան լըրագրեր կը ծանուցանէ թէ այս միջոցներու Գամառաբնի (Համի) մէջ մարդուն մէկը հիւսնայէն կը հիւսնայանայ , և քանի մը աւուր յետոյ՝ բոլոր դէպքաբաններուն ու անդամներուն վրայ մահուան նշաններ կրկնուի կը մեռնի . ուրուն բոլորակը գանձված ազգականները և ընտանիքը ողբ և արողակ ընելէն յետոյ՝ թաղելու պիտի տանեն , միջոցը մէկ երկու ժամ անցնելով՝ մեռելը ինքնիքէն անկողնէն կեցել կը շտկի և կամաց կամաց խելքը դուրսը գալով կը բացվի :

Երեսօրէն մի արագէ , ասանկ մարեւելներ և թմբուրութիւններ պատահելով՝ մարդը մեռելի նման կը դարձնեն , և մեռած կարծելով՝ մարդիկներէն միջոցը 24 ժամ անելէն յետոյ՝ մարեւելը անցնելով՝ սարի վրայ ելողներ շատ պատահած են :

Հիշեալ անձը՝ իր գլխուն ասանկ բան մը եկած ըլլալը Լուրերներուն մէջ հրատարակել տալով կը յորդորէ՝ որ ասանկ թէ պատահի , լուսնը կտալի :

Երեսօրէն Օտուայէն մայրաքաղաքի շտապարան մը գալով լուր բերաւ , որ Բոլեան Ռուսաստանի քանի մը քաղաքներուն մէջ թէպէտ բոլորովին դադարած չէ , բայց սուսալքի պէս ուժ չունի , օրէ օր կը տկարանայ . հարաւային սահմանը որ Տաճկաստանի գէմը կից նայ , բոլորովին դադարէր է :

Երեսօրէն տէրութիւն ու Հռովմայութիւն տէրութեան մէջ տեղը մինչև հիմա քաղաքականութիւն վրայոք թղթակցութիւն կամ բարեկամութիւն եղած չէր ,

և իրարու դէմքին խրքած չունէին : Հիմա կը լսվի որ Մեհակաւ տէրութիւնը ինչպէս որ ուրիշ տէրութիւն երկիրները դէտարան կը խրքէ , անոնկ ալ Հռովմայ տէրութեան խրքելու վրայոք՝ յայտարար գիր մը տրվել են աստեանին Մեհակաւ նախարարները , և ասոր վրայ երկուր խոսակցութիւն ըլլալէն ետքը՝ հաճութիւն արձան են աստեանալիւրը :

Երեսօրէն տարիէ ի վեր առաւտուրի պատճառաւ՝ Չին քաղաքը երթեւեկուի ընող և Գանթօն քաղաքը բնակող Եւրոպացիներուն դէտութիւն ընելէն՝ չեն դադարիր Չինացիք՝ քանի որ առիթ գտնան , և այս գէշութիւններուն փախարէն՝ շատ ալ փնտրեցին , ինչպէս որ նախընթաց թերթերուն մէջ յիշած եմք :

Երեսօրէն այս ամենոցն իրենց բնաւորութիւնը չգիտելով , երբեմն երբեմն ձեռքերնուն եկած գէշութիւնները կրնան , ինչպէս որ այս օրերու ընթերցանայն կողմէր գրանդող Եւրոպացիներուն խիստ գէշ վարվելէն ի դատ եօթը Մեհակաւի ալ պատկեր են Գանթօն քաղաքին մօտերը , և ուրիշ կէտի դէտութիւններ ալ ընելու միտք ունենալուն , այն կողմը բնակող օտարազգիներուն բոլորովին հանգստութիւնը վերցնէր է :

Ուստի Մեհակաւ տէրութիւնը՝ որ Չինացոց հետ հաստատ պայմանագրութիւններ ունի և անոք ալ չեն պահէր կը պայմանները , կը կարծւի որ այս բանին վրայ նորէն պատերազմ կը բանայ Չինացոց հետ :

Յամի անի 1858 էն՝ մինչև 1848 ը տասը տարւան մէջ Ռուսաստանի հետ յիշեալ որչափ ուկի ելած ըլլալը ասանկարով մը ծանուցին Մեհակաւ տէրութեան ատեանին . Երեսօրէն տուժանքին նայելով՝ 3337 պուլ գուտ ուկի ելեր է , որուն գինն է 4 , 127 , 488 քէսէ ստակ . ասանկէն հարկի տուելով ամէն մէկ տարին ելած կըլլայ 412 , 748 քէսէ ստակ :

Արագիրու հանքերէն ելածները օր լուս օրէ ելելու վրայ են , Օուալ լեւներուն հանքերէն ելածները ալ անոր հետ առնելով , նոր գանձված աստեանին՝ որչափ բան կառնողը՝ նէ՝ հիմա անոր շորերը պատկեր կառնողի :

Երեսօրէն լեւներուն կողմերը անցնելով ըր ուրիշ նոր հանք մըն ալ գտնուել է , և ասոր վրայ որոշել են , որ այն կողմերը հասարակութեան մարդ չը բնակի :

Երեսօրէն տէրութիւն եկամտից նախարարը՝ աստեանին ասանկ մը մատուցանելով կիմացվի , որ այս տարւան տէրութիւն եկամուտը կարծեօք պիտի հաս-

նի 31 , 286 , 000 լուայի . այսինքն՝ 363730000 զուշէ : Տարեկան ծախքը պիտի ըլլայ 52 , 315 , 709 լուա , այսինքն՝ 3734727990 զուշէ : Երեսօրէն ներկայ տարւոյս ծախքը եկամուտէն տուելի պիտի ըլլայ՝ 1 , 085 , 709 լուա , այսինքն՝ 234 , 488 քէսէ ստակ :

Երեսօրէն տարեկան ծախքը քէսէ 2 , 411 , 000 լուայի չափ , այսինքն՝ 550 , 420 քէսէ ստակ : Երեսօրէն կողմը պատերազմի ծախք ալ կայ , ասանկ ալ նոյն եկամուտէն պիտի թէնդի ըլլան :

Երեսօրէն տէրութիւն Հառ Կաթիլ անուն ծովապետին հրամանատարութիւն տակը գտնուած նաւախուրը՝ որ 10 հատ դալիսա լուած նաւերէն ու քանի մը հառալ շոգեհուտ բաղկացեալ է , Գանձա լուած ներուայը պոստ պիտի ընէ , որ ինչիկէն ու քանի մը սայի մէջ տեղն է :

Երեսօրէն քաղաք լուած նաւերուն երեք հատը 120 ական հառ թնդանթ կը քուշէ , երեքը՝ 84 ական հառ , երկուքը՝ 72 ական հառ , մէկը՝ 150 հառ , և միւսը 92 հառ :

Հարկը ստիպած աստեան՝ նոյն նաւախուրէն ուժ տալու համար քանի մը հառ պատերազմական նաւեր ալ պիտի խրքվին :

Երեսօրէն տէրութիւն եկամուտին ու ծախքերուն տուժանքներէն կիմացվի որ ծախքը եկամուտէն շատ եղեր է , ուստի քանի մը միլիոն լուա փոխ պիտի առնէ կըսէ Մոսկի Բազմիք Օրագրեր :

(Երեսօրէն տէրութիւն)

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ վրայոք դրված յօդուածներուն մէջ ինչպէս որ յիշեցինք , մարտը օգ ծծելը հարկաւոր ըլլալով՝ աւագը թէ մի ծ նպաստն է , անոր համար բնակութիւն տեղը՝ չուխուր , սրխ , պաթախ ու ասորոյն ջուրերը գտնուելու չեն , անոնկ տեղերէն հեռանալու է :

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ յարմար եղած օգոյն բարեխառնիլ՝ օգոյն մատուցելուն հաստատութիւն կըլլայ . անոր համար ջրածինը կամ օգոյն խոստովութիւն՝ չափէն տուելի է թէ ըլլայ , խոստով օգ գանձված բնակութիւն ներէն հեռանալու է :

Մէկ տան մը հողը թանձրանաւ. եթէ ըլլայ, բնակութիւնը պէտքէն բարձր տեղ ըլլալու է արդէս զի չըմտագտաւ իրեն բարձր հող չը գտնուիլով խոնաւութիւնէ ուղտ մնայ:

Տանը երեսը արեւելեան կողմը ըլլալը շատ ազեկ է, վասն զի աւելի օդանայ կտր քամին արեւելքէն կը փչէ, որ կրնայի կիւն ոտը դաւախ: Հարաւային կողմէն փչած հողը խիստ աւաք է, հիւսիս-արեւմտէն կողմէն փչածը՝ ցուրտ է, արեւմտա-արեւելքէն փչածն ալ խիստ խանութ:

Յօդ. Դ. Մէկ տան մը օդը որչափ որ լաւ և մաքուր ըլլայ, երբեմն երբեմն արեւգական ճառագայթին հետ խառնելու է, բնակութեան տեղերը թափանցանքէն դարձնելով զիմնհարէն աւելի ըլլալու են որ արեւգական ճառագայթին ալ աւելի ներգործ է. վասն զի միջով թափու մարդս անոր կրնէ, մարմնը կը տկարացնէ և երեսը կը արամեցնէ:

Յօդ. Դ. Մէկ տան մը պատուհանները ու դռներուն ընդարձակութիւնը և ուրիշ բնականութիւնը սենեակներուն մեծութեանը համեմատ ըլլալու է: Արեւը մէջը քանի մարդ պիտի բնակին, և որչափ ժամանակ պիտի նստին, անոր կէտքէ շինելու են սենեակները. որովհետեւ մէկ սենեակին մէջ բնակող և զիջերը հին պատկառ մարդոց շնորհաբանը յարմար օդ արտադրելու չափ բաւականութիւն ունենալու է այն սենեակը:

Յօդ. Ե. () Գաղտնիութիւն ընելու համար՝ ձեռնահաս եղող մարդոց պէտք է որ կերակուրի սենեակը պատ ըլլայ և ցերեկվան նստելու սենեակն ալ պատ էթէ հողմաւորի քանի մը մարդ մէկ տեղ հաւաքուիլ, անոր սենեակն ալ պատ ըլլալու է ու պատկերու տեղին ալ պատ:

Մէկ տան մը խաչաքանդը լաւ մեծի մասին նստելու ու ելլալու տեղին հիւսիսային կողմը ըլլալու է:

Տաներուն մէջէն խոնաւութիւնը կարելի եղածին շտի փախտաւելու նը պատմը ըլլալու համար՝ միջոցներ և ուրիշ ասոր պէս մէջը պոչ քարաշէն չենքերուն քէմքներուն վրայ տուն չենելը խիստ աւելի օգտակար է:

Յօդ. Զ. Մէկ քաղաքի մը որ հող մը էթէ աւելի յարմար կուգայ, այն քաղաքին մէջ անոր էրեսը այն հողմին վրած կողմը ըլլալու է: Այն զի փորձովս է որ առէ 17 ասորի յաւաք՝ Վիսնա որտառհամ. Բօլքա. հիւսնգութեան ստեղծ հիւսիս-արեւմտէն քամին գէժ գտնուիլ տուններուն մէջ՝ հարա-

ւային քամին գէժ եղած տուններուն մէջէն աւելի հիւսնգներ մեռան:

Նոյն քամին փողոցներ եղած, քիչ բարակութիւն գտնուած և արմուկ ու արդարեւ չեղած տեղերուն, որտառաններուն, այգիներուն և պարտէզներուն մօտ բնակութիւն չենելը խիստ օգտակար է:

Նոյն փողոցներուն մէջ և շատ բարակութիւն եղած տեղակայքը, նաև ընդարձակ և բայ տեղերը բնակողներէն մեռնողները թուելով, կը հասկնան որ նեղ և բարակութիւն եղած տեղերը՝ 51 հոգիէն մէկը կը մեռնէ. ընդարձակ և բայ տեղերն ալ՝ 55 հոգիէն մէկը կը մեռնէ:

() Գը սարականող բաներ, աղբոնոց (սիւփրիւթիւ եւրի), հիւանդանոց, միմիանէ և գերեզմանոց եղած տեղերուն մօտը բնակութիւն հաստատելու չէ:

Տղային մարդիկներուն քիչ պատճառով մը շիջերը կը թաւանան, ուստի անանկներն ալ միտնին, պոչաճի և չիչիճի խոնաւութիւններն նա մանաւանդ քիմիայի վերաբերելով բաներ ծախված տեղերէն հեռանալու են:

Յօդ. Զ. Բնակութիւն հաստատելու տեղը որչափ որ նկատու է, անանկ ալ կուգը և կարգաւոր նայելու է ինչպէ՞ս անկողնի էթէ շատ փափուկ ու կոկիւզ ըլլայ, մարմնայն տկարութիւն ու քրտինք և թուլութիւն կը բերէ, և տառաւոր մի պարսպէ՝ փառնալի տիւնն ալ կը որտառուէ:

Սենեակին մէջ հանապաղօք սկսեալ մնացած քէշէն ու քիլինը և այլ ասոնց պէս կարանքը՝ գոլորտի և սարականոց սիւթերը իրենց կը քաշեն, որով սենեակին օդը կարգաւորի, նա մանաւանդ սարականիկ տիւն, նեփաղի և ստոր պէս հիւսնգութիւնը պատահած տաներ՝ անանկ քէշէն ու քիլին հանապաղօք սենեակին մէջ սկսեալ մնալու տեղէն փառնալի է:

Շինողներին մէջ եղած անկողնիներուն վրայէն ծածկոցները խիստ բարակ ըլլալու են, էթէ թանձր ըլլան, քունին տաներ շնորհաբանութիւն ըլլալով օդը սարականիկ պատճառ կը լրան:

Սենեակին մէջ հարաւեւ քանիք էթէ գտնուիլն ջգրը գրգռէ, որով ջրոց թուլութիւն կը սրտաւառ, սենեակին մէջ տեղի մը վրաւ օճակները օդը նորոգելու պատճառ ըլլալով, և սարականիկ օդը փառնալու տեղին կը նորոգուին:

() անապատ գաղտնիներու վրայք գրգռը կարգաւոր տը մարդու միտքը բաւարար ու սրտաւորութիւն փառնալով դուրս թուլութիւն կը բերէ: Միշտ կանգնելը

ու նստիլը լաւ չէ, քանզի մարմնը շտի ժելը համար՝ երբեմն պիտաւա և այլ տար պէս խաղեր խաղալու է, որ ջգրուն ու երակներուն դուրս թիւն և ստանդընն ալ ուժ առնէ:

Յօդ. Ը. Միշտ նստելով՝ սենեակի տնջող և հեղինակութե կամ գրագիտութե պարագայ մարդիկ՝ գոնէ նրա տան սենեակներուն մէջ կերակուր չուտեն, որ այսու որտառաւ տեղափոխելով՝ մարմնը շարժի, ասոնկ մարդոց նստած տեղը որչափ ընդարձակ ըլլայ և մըստի հով բանուկ տեղ ըլլայ, այն քան ազեկ է, որովհետեւ ուրիշներէն աւելի անանկներուն հարկաւոր է:

Սենեակի մարդիկները ուրիշներուն պէս մարդ օդ բնաւելու էթէ չեն հետեւիր, գոնէ նստած տեղերուն օդը նորոգի և գոյ զերեք գտնայ:

Յօդ. Թ. Սորա վաւաճ սենեակներուն օդը աւելի տարակալով՝ օդոյն խոնաւութիւնը բոլորովն կը բնայ, ասոր օդը բարեխառնելու համար անանկ տեղերը կախալով (թէնիկիւթիւ) ջուր եռացնելու է, որ դորդիքը սենեակին մէջ տարածի և խոնաւութիւն պատճառէ:

Յօդ. Ժ. Իրանք միշտ տան մէջ նստելով՝ այլ մարդու պէս չը ջգրաւ ելնուն համար, օդոյն տարակառնութիւն և բնակութե գէշութեն լաւաճ եղած փառն ուր մարդոցմէն աւելի անոնց կուգէ: Մարդութիւն թէպէտ խիստ հարկաւոր է, բայց անմեղն աւելի կա նանց պէտք է, որո՞հետեւ ինչպէս որ լսինք, կանայք քիչ շարժելուն համար մարդ օդ ալ քիչ կը ծծեն. էթէ իրենց մարմնայն մարդութիւն ալ չը նկատեն, ծակաղորդներ կը դնին, ուսկից կերպ կերպ սխալ կը պատճառին:

Յօդ. ԺԱ. () Գը սարականող և մարմնայն շատ փառն բերող (լաւն ստաւինն է՝ մէկ տեղ մը, որ ինչպէս մարդ հաւարիլ կը նայ, միշտ անդարձ մնալ. երբորդ՝ օդոյն բնութեանը մէջ աւելի տարակառն գտնուիլը, շորորդ՝ մարդ հաւարված սենեակին կամ տանին բոլորաբար բոյս և մարդ պոչեմին չը գտնուիլը, հիւսնգորդ, տղաքառութե ու տղաքառութեան պատճառ մարդութիւն չըլլալով՝ սարականոց սիւթեր գոյանալու:

(Մնացորդը՝ հետեւեալ թուով.)